

แหล่งเรือโบราณ พนมสุรินทร์

ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอมืองสมุทรสาคร
จังหวัดสมุทรสาคร

ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาการพบเรือโบราณพนมสุรินทร์ในพื้นที่หมู่ที่ ๖ ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ก่อให้เกิดประเด็นการศึกษาทางโบราณคดีใหม่ๆ ในหลายแง่มุม จากการศึกษาในเบื้องต้นตัวเรือที่พบเป็นเรือขนาดใหญ่ มีสภาพเกือบสมบูรณ์ เทคนิคการต่อเรือเป็นการใช้เชือกเย็บร้อยส่วนประกอบต่างๆ ของเรือเข้าด้วยกัน ภายในเรือพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาขนาดใหญ่ ภาชนะดินเผาบางประเภทไม่เคยพบในประเทศไทยมาก่อน ที่สำคัญภายในตัวเรือและภาชนะดินเผาหลายใบ พบอินทรียวัตถุหลากหลายประเภท อาทิ เชือก ท่อนไม้ ผลหมาก เมล็ดพืช กระดุกสันหลังปลา และชิ้นส่วนเครื่องจักสาน

การพบซากเรือโบราณจมอยู่ในดินโคลน เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖

สภาพโดยรวมแหล่งเรือโบราณพนมสุรินทร์ ก่อนการขุดค้นทางโบราณคดีใน พ.ศ. ๒๕๖๔

สภาพก่อนการขุดศึกษา

บริเวณที่พบเรือโบราณเป็นพื้นที่บ่อเลี้ยงกุ้ง ตัวเรือจมอยู่ใต้ดินเลนลึกจากระดับขอบบ่อประมาณ ๒ เมตร ในลักษณะเอียงเล็กน้อย บริเวณกลางลำเรือมีท่อนไม้ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ สันนิษฐานว่าเป็นไม้ทาบกระดุกงูที่หลุดขึ้นมา เรือวางตัวในแนวทิศเหนือ - ใต้ ทางด้านทิศใต้พบท่อนไม้ขนาดใหญ่ที่มีลักษณะคล้ายส่วนหัวเรือ ด้านทิศตะวันตกพบแนวกราบเรือลักษณะโค้งยาว และมีแผ่นไม้กราบเรือยาวต่อไปจนถึงใต้คันดินด้านทิศเหนือ และทางด้านทิศตะวันตกของกราบเรือพบท่อนไม้กลมยาว วางตัวขนานกับตัวเรือ สันนิษฐานว่าเป็นเสากระโดงเรือ สภาพของเรือส่วนหนึ่งเสียหายตามกาลเวลา ไม้และเชือกมีสภาพเปื่อยยุ่ย มีการเคลื่อนย้ายไม้ทาบกระดุกงูและเสากระโดงเรือขึ้นมาแช่ในบ่อซีเมนต์บนคันดินถมด้านทิศเหนือ

การดำเนินงานชุดค้นทางโบราณคดี

การดำเนินงานทางโบราณคดีแบ่งเป็น ๒ ช่วง โดยช่วงที่ ๑ เป็นการชุดค้นทางโบราณคดีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘ ได้กำหนดพื้นที่ชุดค้นออกเป็นสองพื้นที่หลัก คือ Area 1 (ขนาดพื้นที่ประมาณ ๓๐ x ๑๐ เมตร) เป็นพื้นที่ที่พบตัวเรือ และ Area 2 (ขนาดพื้นที่ประมาณ ๒๐ x ๑๐ เมตร) เป็นพื้นที่ส่วนขยายอยู่ทางด้านทิศเหนือของ Area 1 ส่วนช่วงที่ ๒ เป็นการชุดค้นทางโบราณคดีระหว่างเดือนมกราคม - กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ดำเนินงานชุดค้นต่อเนื่องจาก พ.ศ. ๒๕๕๘ ในทั้ง ๒ พื้นที่ โดยพื้นที่ Area 1 ได้ขยายขนาดพื้นที่ความกว้างเป็น ๑๔ เมตร และได้กำหนดกริดย่อยโดยกำหนดชื่อย่อกริดทางทิศตะวันตกเป็น A1W1 เรียงไปจนถึง A1W7 ส่วนกริดด้านทิศตะวันออกกำหนดชื่อย่อเป็น A1E1 เรียงไปจนถึง A1E7 รวมจำนวน ๑๔ กริด ส่วนพื้นที่ Area 2 แบ่งพื้นที่หลุมชุดค้นเป็น ๓ หลุมย่อย คือ Area 2-1, Area 2-2 และ Area 2-3

การชุดค้นทางโบราณคดี

การชุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเรือจมพนมสุรินทร์อาศัยหลักการชุดค้นตามชั้นหลักฐานทางวัฒนธรรม โดยเมื่อชุดพบหลักฐานจึงชุดค้นต่อเพื่อให้เห็นขอบเขตของหลักฐานดังกล่าว แล้วคงไว้เพื่อบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด ทั้งการถ่ายภาพ การวาดภาพ ซึ่งใน พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้เพิ่มการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระบบการระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ (Geography Information System : GIS) ในงานโบราณคดี มีการใช้ตำแหน่งอ้างอิงจากพิกัดในระบบ GIS จากการใช้กล้องประมวลผลรวม (Total Station) เพื่อบันทึกตำแหน่งพิกัดโบราณวัตถุที่พบ และดำเนินการถ่ายภาพโบราณวัตถุที่พบก่อนนำขึ้นจากหลุมชุดค้น และนำดินในหลุมชุดค้นไปร่อนเปียกเพื่อหาโบราณวัตถุขนาดเล็ก เช่น เมล็ดพืช กระดูกปลา

วิธีการขุดค้น พื้นที่บริเวณแหล่งเรือจมพนมสุรินทร์เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ลักษณะดินเป็นดินเลนปนดินเหนียว วิธีการขุดค้นแบบแห้งเพื่อให้สามารถเห็นขอบเขตของหลักฐานได้อย่างชัดเจน ระหว่างการขุดค้นใช้น้ำฉีดล้างดินโคลนออกไปเพื่อให้มองเห็นโบราณวัตถุได้ชัดเจน และช่วยรักษาความชุ่มชื้นของโบราณวัตถุอยู่ตลอดเวลา การขุดค้นจะทำคานเหล็กเสริมด้วยไม้รอบพื้นที่ฝังขึ้นรอบหลุมขุดค้นแล้วใช้ไม้กระดานมาพาดหรือใช้เชือกผูก ลักษณะคล้ายชิงช้าหรือกระเช้าห้อยลงไปเหนือพื้นดิน เน้นวิธีการขุดค้นด้วยการป้องกันมิให้มีการลงไปเหยียบย่ำลงบนหลักฐานโบราณวัตถุที่มีขนาดเล็ก และมีสภาพเปราะบาง เสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพได้ง่าย

พ.ศ. ๒๕๖๔
การขุดค้นทางโบราณคดี
โดยใช้คานเลื่อนเหล็กร่วมกับนั่งร้านไม้
เพื่อป้องกันการทำลายหลักฐานขนาดเล็ก
ทั้งในพื้นที่ Area 1 และ Area 2

ผลการขุดค้นทางโบราณคดี

พื้นที่ Area 1

โครงสร้างเรือและองค์ประกอบของเรือ

การขุดค้นพบหลักฐานโครงสร้างเรือค่อนข้างหนาแน่น ในส่วนหัวเรือพบว่าเรือลำนี้มีกราบเรือที่ต่อขึ้นมาจากไม้กระดุกงแท้เป็นกราบเรือชั้นเดียว ยาเรือด้วยหมันและชันยาเรือเพื่อป้องกันการรั่วซึมของน้ำ แล้วยึดโครงสร้างกราบเรือทั้งหมดด้วยเชือกสีดำ ซึ่งเย็บในลักษณะกากบาท ทวนหัวเรือใช้สลักต่อขึ้นมาจากกระดุกง และเย็บเข้ากับปลายไม้กระดานเปลือกเรือ ลักษณะเป็นไม้ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า พบเฉพาะส่วนหัวเรือมีความยาวประมาณ ๔ เมตร กว้าง ๓๐ เซนติเมตร หนา ๑๐ เซนติเมตร ทำจากไม้สัก หัวเรือมีลักษณะแหลมเพรียวบาง แผ่นไม้กระดานเปลือกเรือ มีขนาดกว้างประมาณ ๒๐ - ๔๐ เซนติเมตร หนาประมาณ ๕ เซนติเมตร แต่ละแผ่นเย็บติดกันด้วยเชือกสีดำที่ใช้เย็บตัวเรือค่อนข้างสมบูรณ์ อีกทั้งยังพบหลักฐานการใช้หมัน (ลักษณะ

สภาพตัวเรือโบราณพนมสุรินทร์แสดงลักษณะตัวเรือและโครงสร้างเรือ

คล้ายเส้นใยพืชอัดแน่น) อัดบริเวณรอยต่อของแผ่นไม้กระดาน จากนั้นใช้เชือกเส้นเล็กสีน้ำตาลอ่อน เย็บทับหมัน เรือรอบหนึ่ง สันนิษฐานเบื้องต้นว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อการรัดเก็บหมันเรือไม่ให้หลุด ก่อนที่จะใช้เชือกสีดำซึ่งมีขนาดเส้นเชือกใหญ่กว่าเย็บไม้กระดานเปลือกเรือเพื่อความมั่นคงแข็งแรง ส่วนท้ายเรือมีการขุดค้ำเสาไม้ยาว สันนิษฐานว่าเป็นเสากระโดงเรือ ในลักษณะหลุมขุดค้ำทางยาวตามขอบเขตของหลักฐาน บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ Area 1 ความกว้างประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ความยาวประมาณ ๒๐ เมตร พบว่าท่อนซุงมีขนาด ความยาวประมาณ ๑๗.๖๐ เมตร ลักษณะกว้างช่วงโคนและปลายเรียว เส้นผ่านศูนย์กลางด้านปลายเสาไม่นับ แนวสลักกว้างประมาณ ๑๐ เซนติเมตร ส่วนปลายสุดมีร่องรอยการบากไม้เป็นทรงเหลี่ยมคางหมูซึ่งมีรอยบาก ยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ส่วนเส้นผ่านศูนย์กลางส่วนโคนเสากว้างประมาณ ๒๕ - ๓๐ เซนติเมตร พบว่ามีการ บากไม้เป็นลักษณะสันเหลี่ยมฝั่งหนึ่ง อีกฝั่งป้อยเรียบ สันนิษฐานว่าใช้ประกอบเข้ามูมไม้ ทำจากไม้ตะเคียนราก บริเวณส่วนท้ายเรือ พบกราบเรือด้านขวาซึ่งต่อเนื่องมาจากแนวกระดูกงู มีแผ่นไม้กระดานเรือต่อเนื่องมาประมาณ ๕ แผ่น จากนั้นเกิดการพังทลายจนกราบเรือส่วนที่เหลือหลุดตัวหายไป ซึ่งการขุดตรวจเบื้องต้นความลึกประมาณ ๑ เมตร ยังไม่พบส่วนต่อเนื่องของแนวกราบเรือ อาจต้องดำเนินการขุดตรวจต่อไปในอนาคต

พื้นที่ Area 2

การขุดค้ำทางโบราณคดีเริ่มจากหลุม Area 2-1 อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่ Area 2 เป็นหลุมที่มีการดำเนินการไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘ แต่ยังไม่แล้วเสร็จ การขุดค้ำจะใช้วิธีการขุดลอกตามชั้นดิน ที่พบหลักฐานทางวัฒนธรรม เมื่อหลุม Area 2-1 ไม่พบ โบราณวัตถุแล้วจึงขยับมาขุดค้ำในหลุม Area 2-2 อยู่ติดทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหลุม Area 2-1 และในหลุม Area 2-3 ซึ่งเป็นหลุมสุดท้ายของพื้นที่ Area 2 ตามลำดับ

การขุดค้ำทางโบราณคดีในพื้นที่ Area 2 ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนท้ายเรือ ในบริเวณนี้โบราณวัตถุส่วนใหญ่เป็น โบราณวัตถุประเภทไม้ ภาชนะดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ ขนาดเล็กต่าง ๆ โบราณวัตถุส่วนใหญ่อยู่ในสภาพ กระจัดกระจายซ้อนทับกันไปมา สันนิษฐานว่าเกิดจาก การที่ส่วนท้ายเรือหักพังลง โบราณวัตถุส่วนใหญ่จึงเทลงมากองรวมกันในบริเวณพื้นที่ Area 2 โดยโบราณวัตถุ มีลักษณะต่างจากภายใน Area 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ตัวเรือ โบราณวัตถุส่วนใหญ่ยังอยู่ในตำแหน่งเดิม โดยเฉพาะ โครงสร้างเรือ ภายในตัวเรือพบภาชนะดินเผาจำนวนมาก ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพสมบูรณ์หรือเต็มใบ บางใบพบว่า ยังมีเมล็ดพืช หรือสิ่งของบรรจุอยู่ภายในด้วย

หลักฐานทางโบราณคดี

ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมาก ทั้งโบราณวัตถุ และนิเวศวัตถุ หลักฐานที่พบมากที่สุดได้แก่ เศษภาชนะดินเผา หลากหลายรูปแบบและการตกแต่ง นอกจากนี้ยังพบโครงสร้างเรือ ที่หลุดออกมาจากตำแหน่งเดิม และอินทรียวัตถุอีกหลายชนิด โบราณวัตถุที่พบในแหล่งโบราณคดีจะมีการบันทึกตำแหน่งที่พบ ทุกชิ้น และให้หมายเลขทะเบียน จากนั้นจึงนำขึ้นมาทำความสะอาด วิเคราะห์เบื้องต้นด้วยตาเปล่าในด้านของรูปแบบและรูปทรงของ ภาชนะ การตกแต่งและลักษณะพิเศษที่ปรากฏภายนอก ซึ่งนำหนัก และถ่ายภาพ จากนั้นจึงบันทึกข้อมูลทั้งหมดลงแบบฟอร์ม เมื่อเสร็จ กระบวนการบันทึกข้อมูลแล้ว จึงนำวัตถุใส่ภาชนะที่เหมาะสมและ นำลงแช่ในน้ำจืด สำหรับกระบวนการอนุรักษ์ต่อไป โบราณวัตถุที่พบ ทั้งหมดในแหล่งเรือจมพนมสุรินทร์สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. ภาชนะดินเผา ๒. โลหะ และ ๓. อินทรียวัตถุ

๑. ภาชนะดินเผา

หลักฐานที่พบจำนวนมากที่สุดในการขุดค้นทางโบราณคดี คือ เศษภาชนะดินเผา เมื่อพิจารณาการตกแต่งเศษภาชนะดินเผา ประกอบกับข้อมูลเดิมจากการขุดค้นระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๘ ทำให้สามารถแยกเศษภาชนะดินเผาได้ตามแหล่งผลิต ซึ่งการ วิเคราะห์ใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีที่ได้มีการศึกษามาแล้ว ทั้งนี้การคัดแยกเศษภาชนะดินเผา ตามแหล่งผลิตมาจากการวิเคราะห์เบื้องต้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑) ภาชนะดินเผาที่สันนิษฐานว่ามีแหล่งผลิตภายในประเทศ หรือประเทศอินเดีย

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นหม้อ ก้นกลม ขอบปากผายออก บางใบบริเวณไหล่ภาชนะมีสันรอบ ผิวด้านนอก บริเวณลำตัวและก้นภาชนะตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ ขูดขีดหรือ กัดประทับ จากการขุดค้นพบบางใบมีคราบเขม่าสีดำด้านนอกภาชนะ ซึ่งเป็นร่องรอยจากการประกอบอาหาร ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า สันนิษฐาน ว่าภาชนะดินเผาประเภทนี้เป็นของใช้ในชีวิตประจำวันของลูกเรือ หรือ ใช้บรรจุของบริโภคระหว่างเดินทาง บางรูปแบบได้แก่ ภาชนะมีพวย

ภาชนะดินเผาประเภทหม้อก้นกลม มีสันที่ไหล่ภาชนะ ด้านนอกมี คราบเขม่าจากการใช้งาน

อาจใช้ในโอกาสพิเศษหรือพิธีสำคัญ ส่วนใหญ่ผลิตจากท้องถิ่นแต่อาจได้รับอิทธิพลรูปแบบมาจากประเทศอินเดีย ภาชนะดินเผาประเภทนี้เป็นภาชนะดินเผาที่ใช้ในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๖) พบได้แพร่หลายในชุมชนโบราณสมัยทวารวดีบริเวณภาคกลางของประเทศ ได้แก่ นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี เป็นต้น แหล่งเรือจมที่พบภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมทวารวดี ได้แก่ แหล่งเรือจมน้ำขอม ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

๒) ภาชนะดินเผาที่มีแหล่งผลิตจากประเทศจีน

ในแหล่งเรือโบราณพนมสุรินทร์ พบภาชนะดินเผาที่ผลิตจากแหล่งเตาจากประเทศจีน ที่พบมากคือ ภาชนะดินเผาทรงไหเคลือบสีเขียว ภายในตัวเรือขุดพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาทรงไหเคลือบสีเขียว บริเวณหูภาชนะมีการร้อยด้วยเชือกหวาย ลักษณะเชือกหวายมีการพันทบตัวเอง ซึ่งไม่เคยพบหลักฐานลักษณะนี้มาก่อน ทั้งนี้ได้พบการใช้ชิ้นส่วนภาชนะที่มีการตกแต่งพิเศษ คือ ใช้เครื่องมือปลายแหลม สลักเป็นตัวอักษรบริเวณไหล่ ระหว่างหูโบราณวัตถุพบจำนวน ๓ ชิ้น นอกจากนี้ยังพบร่องรอยของการเขียนสีดำบริเวณก้นภาชนะ แต่ไม่ชัดเจนว่าเป็นรูปอะไร และจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นที่ผ่านมาพบว่าภายในภาชนะทรงไหเคลือบสีเขียว มักบรรจุสิ่งของที่ย่อยสลายได้ เช่น กระดุกปลา ลูกหมากและเมล็ดพืช เป็นต้น

จากการศึกษาเทคนิคการผลิตและการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะการตกแต่งของภาชนะดินเผาทรงไหเคลือบสีเขียวนี้ พบว่าเป็นผลิตภัณฑ์จากเตาซินหุย (Xinhui) มณฑลกว่างตง (Guangdong) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน มีการผลิตอยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์ถัง หรือช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ ภาชนะรูปแบบนี้มีชื่อเรียกเฉพาะว่า Dusun jar จากการศึกษาข้อมูลทางโบราณคดีพบว่าภาชนะดินเผาประเภทนี้พบในแหล่งโบราณคดีประเทศไทย

ได้แก่ นครปฐม ลพบุรี นครพนม สุพรรณบุรี สุราษฎร์ธานี และพังงา เป็นต้น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย ในภูมิภาคอื่น ๆ ได้แก่ ประเทศปากีสถาน และประเทศอิหร่าน หลักฐานจากแหล่งเรือจมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ แหล่งเรือจมเบลีตุง (Belitung) แหล่งเรือจมไซบอร์น (Cirebon) แหล่งเรือจมนิตาน (Intan) ประเทศอินโดนีเซีย และแหล่งเรือจมนิตาน (Chautan) ประเทศเวียดนาม โดยเรือทั้งหมดได้รับการกำหนดอายุที่ร่วมสมัยกับแหล่งเรือพนมสุรินทร์ ไหเคลือบสีเขียวนี เป็นสินค้าที่ต้องการในหมู่ผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเส้นทางการค้าทางทะเลตั้งแต่ทะเลจีนใต้จนถึงทะเลอินเดีย ตัวภาชนะใช้บรรจุสินค้าหรืออาจจะเป็นอาหารของลูกเรือ ได้แก่ กระดุกปลา ลูกหมาก เมล็ดพืช เมื่อไปถึงเมืองทำการค้าต่าง ๆ ตัวภาชนะก็สามารถเปลี่ยนเป็นสินค้าแก่ผู้ที่ต้องการได้

๓) ภาชนะดินเผาที่สันนิษฐานว่ามีแหล่งผลิตจากตะวันออกกลาง

พบเศษภาชนะดินเผาที่สันนิษฐานว่าผลิตจากตะวันออกกลาง จำนวน ๒ ประเภท ได้แก่

๓.๑) ไหเตอร์ปีโด (Torpedo jar)

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน ปากแคบ โค้งมนแนวตั้ง รูปทรงกระบอกยาว บริเวณไหล่ตกแต่งเป็นสันคลื่นเล็กน้อย ส่วนก้นทำเป็นปุ่มแหลมยื่นออกมา เนื้อภาชนะค่อนข้างหนา ภาชนะบางใบมีคราบน้ำยางสีดำติดอยู่ด้านในลำตัวสันนิษฐานว่าอาจเป็นน้ำมันดิน และบริเวณขอบปากมีน้ำยางไหลย่อยถึงส่วนไหล่ จากการขุดค้น พ.ศ. ๒๕๖๔ พบเศษภาชนะดินเผาที่สันนิษฐานว่าเป็นชิ้นส่วนของเตอร์ปีโดจาร์ จำนวนมากกว่า ๑๐๐ ชิ้น โดยบริเวณกลางลำเรือพบกลุ่มภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งทรงเตอร์ปีโดจาร์ ส่วนปากจนถึงลำตัวบริเวณส่วนคอ มีการเจาะรูสองรูและร้อยด้วยเชือกด้านในพบคราบยางหรือน้ำมันติดอยู่ การวิเคราะห์ภาชนะดินเผาแบบไหเตอร์ปีโดนี้เป็นที่นิยมใช้ในแถบ

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาแบบ "ตอร์ปิโด" พบจากการดำเนินงานระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘

ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มีชื่อเรียกเฉพาะว่าตอร์ปิโด เนื่องจากมีรูปร่างเรียวยาว ยังไม่ทราบแหล่งผลิตหรือหน้าที่การใช้งานที่ชัดเจน ซึ่งไหตอร์ปิโดมักเอาไว้ใส่ของเหลวเพื่อการขนส่งในปริมาณมาก ส่วนใหญ่มีการค้นพบในบริเวณมหาสมุทรอินเดีย ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาแบบนี้ที่พบจากการขุดค้นส่วนใหญ่จะมีคราบน้ำมันดินติดอยู่ผิวด้านในภาชนะ จากการศึกษาพบว่า เป็นน้ำมันดิน (Bitumen) ลักษณะพิเศษของไหตอร์ปิโดที่พบจากแหล่งโบราณคดี คือ การเจาะรูขนาดเล็กบริเวณขอบปาก และร้อยเชือก ผูกปม สันนิษฐานว่าใช้พันกับฝาปิดภาชนะ การเจาะรูนี้อาจจะเป็นการนำภาชนะกลับมาใช้ซ้ำ นอกจากนี้ยังพบการถักเชือกสีดำล้อมรอบส่วนก้นและลำตัวภาชนะ สันนิษฐานว่าใช้ห้อย หิ้ว หรือพันกับระวางเรือ เพื่อความแข็งแรงระหว่างการเดินทาง นักวิชาการ

สันนิษฐานว่าภาชนะประเภทนี้ไม่ใช่สินค้า แต่เป็นภาชนะบรรจุของเหลวไว้ใช้งานบนเรือ หลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของวัตถุบริเวณอ่าวเปอร์เซีย ทะเลอาหรับ แอฟริกาตะวันออก และเมืองชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตกของอินเดียและศรีลังกา ในประเทศไทยนับเป็นการค้นพบครั้งแรก นอกจากนี้ยังพบภาชนะลักษณะคล้ายไหตอร์ปิโดในแหล่งเรือจมเบลีตุง (Belitung) ประเทศอินโดนีเซีย ไหตอร์ปิโดจาร์พบมากในแหล่งโบราณคดีบริเวณที่ราบตอนกลางและตอนใต้ของประเทศอิรัก ซึ่งกำหนดอายุได้ในสมัยจักรวรรดิซาเซเนียน (Sasanid) (พุทธศตวรรษที่ ๓ - ๗) จนถึงช่วงต้นยุคสมัยอิสลาม (พุทธศตวรรษที่ ๗ - ๘) และได้ฐานรากสุหร่า เมืองสิราฟ (Siraf) และในเมืองบูเชร์ (Bushehr) ประเทศอิหร่าน

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเคลือบสีเขียวแกมฟ้า แต่ปัจจุบันน้ำเคลือบเปลี่ยนเป็นสีดำ

๓.๒) ภาชนะดินเผาเคลือบสีเขียวแกมฟ้า (Turquoise - glazed jar)

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน ทรงไห ลักษณะคล้ายแจกันขนาดเล็ก มีหูจับ ส่วนก้นมีเชิง เนื้อดินเดิมมีสีนวล ภาชนะเคลือบทั้งด้านนอกและด้านในภาชนะเคลือบหลุดลอกออกง่าย เคลือบเดิมมีสีเขียวแกมฟ้า แต่ผิวเคลือบเป็นสีดำ สันนิษฐานว่าสภาพแวดล้อมของแหล่งโบราณคดีทำปฏิกิริยากับผิวภาชนะจนเปลี่ยนสี

การขุดค้นแหล่งเรือโบราณพนมสุรินทร์ได้พบภาชนะดินเผาเคลือบสีเขียวแกมฟ้าส่วนกัน รูปทรงคล้ายไหทรงเตี้ย สันนิษฐานว่ามีแหล่งผลิตจากตะวันออกกลาง โดยมีรายงานการค้นพบเศษภาชนะดินเผาลักษณะนี้มากที่เมืองแบสรา (Basra) ประเทศอิรัก ซึ่งอาจจะเป็นแหล่งผลิต เศษภาชนะดินเผาชนิดนี้พบตามชุมชนชายฝั่งโบราณของเส้นทางการเดินเรือระหว่างมหาสมุทรอินเดียไปประเทศจีน พบหลักฐานใน

หลุมฝังศพในมณฑลฝูเจี้ยน ประเทศจีน กำหนดอายุพุทธศตวรรษที่ ๑๕ และวัดในเมืองนารา ประเทศญี่ปุ่น กำหนดอายุพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่ภูเขาทอง จังหวัดระนอง เมืองโบราณศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนภาชนะลักษณะนี้ในแหล่งเรือจมหน้าหมู่เกาะเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ แหล่งเรือจมเจาดาน (Chau Tan) ประเทศเวียดนาม และแหล่งเรือจมเบลีตุง (Belitung) ประเทศอินโดนีเซีย

๔) ภาชนะดินเผาที่ไม่ทราบแหล่งผลิตหรือยังไม่สามารถวิเคราะห์ได้ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาสีดำแบบเนื้อดิน หนาประมาณ ๐.๙ เซนติเมตร เคลือบและขัดมันสีดำ ค่อนข้างมีน้ำหนัก และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน หนาประมาณ ๐.๗ เซนติเมตร ทรงอ่างน้ำผิวไม่เรียบ ขัดมัน สีเทาอมดำ ค่อนข้างหนัก

๒. โบราณวัตถุประเภทโลหะ

ในพื้นที่ Area 1 พบโบราณวัตถุประเภทโลหะ จำนวน ๒ ชิ้น ได้แก่ ภาชนะโลหะ กว้าง ๒๓.๒ เซนติเมตร สูง ๑๖.๘ เซนติเมตร หนัก ๑,๓๕๘ กรัม และชิ้นส่วนแท่งโลหะพบจากการร่อนภาชนะโลหะ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่มาจากบริเวณอ่าวเปอร์เซีย มีการศึกษาว่าโลหะเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกในสมัยราชวงศ์อับบาซิด (Abbasid Dynasties) ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒๙๓ - ๑๘๐๑

Area 2 ในกองท่อนไม้พบโบราณวัตถุคล้ายตุ้มถ่วง จำนวน ๑๑ ก้อน ลักษณะเป็นก้อนโลหะสีเทา (ก้อนตะกั่ว) แต่ละก้อนจะรู้อยู่เอียงได้ เชือกที่ร้อยมีทั้งเชือกสีดำและสีน้ำตาล

๓. โบราณวัตถุประเภทอินทรียวัตถุ

๓.๑) ไม้ พบหลายประเภท ได้แก่

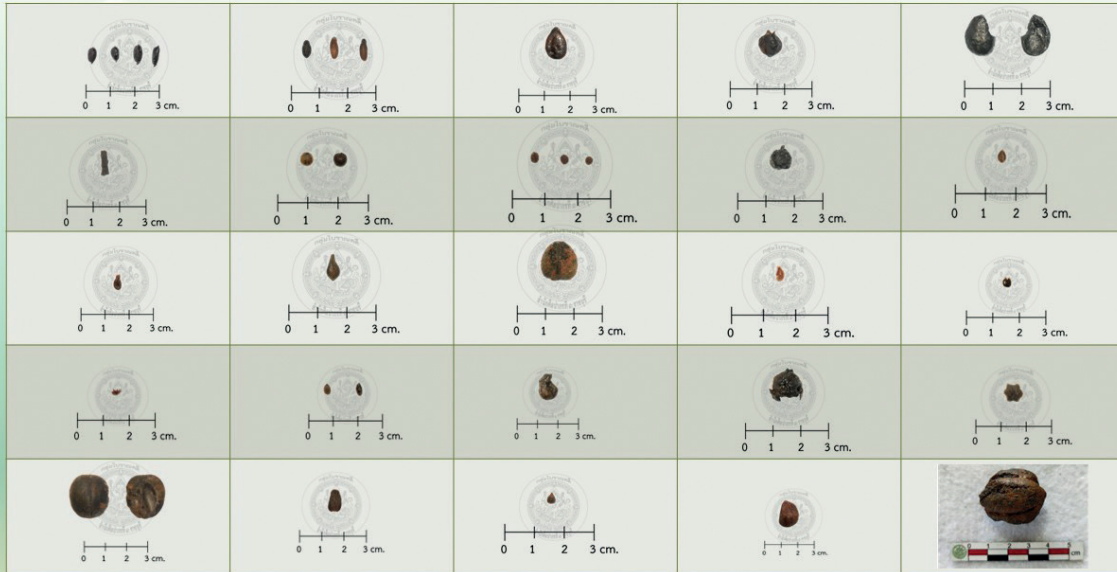
- พบหลักฐานที่เป็นกองไม้ในหลุม A 2-1 มีไม้ท่อนยาว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางตั้งแต่ ๓ - ๕ เซนติเมตร ความยาวประมาณ ๑ - ๓ เมตร กองอยู่รวมกัน ไม้บางท่อนมีเชือกพันมัดไว้ด้วยกัน ท่อนไม้ส่วนใหญ่วางกองสอดทับกันไปมาอย่างไม่เป็นระเบียบ สภาพของกองไม้ที่พบตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงแม้ว่าจะแช่อยู่ในน้ำตลอดเวลา แต่ก็ส่งผลให้โบราณวัตถุมีสภาพเปราะบางง่ายต่อการชำรุดเสียหายอย่างมาก ภายใต้กองไม้พบโบราณวัตถุอื่นๆ อีกหลายประเภท

- ไม้คานหาบ ทำจากไม้ไผ่ ลักษณะเป็นไม้ยาว ทรงแคบ ตรงกลางมีความกว้างมากที่สุด ส่วนปลายทั้งสองด้านเหลาให้เรียวเล็กลง ก่อนถึงส่วนปลายไม้ มีปุ่มนูนขึ้นมา ด้านนอกผิวเรียบ ด้านในเว้าเล็กน้อย สันนิษฐานว่าเป็นอุปกรณ์สำหรับการเคลื่อนย้ายสิ่งของ คล้ายกับไม้คานหาบในปัจจุบัน

โบราณวัตถุประเภทไม้ รูปทรงคล้ายไม้คานหาบ

Seeds / Fruits

เมล็ดพืชหลากหลายแบบที่พบ บางแบบไม่สามารถวิเคราะห์หาชนิดได้แล้ว

๓.๒) เชือก พบเชือกสีดำและสีน้ำตาลจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วทั้งหลุม เชือกที่พบส่วนใหญ่พันมัดอยู่กับท่อนไม้ โดยพบทั้งเชือกสีดำและสีน้ำตาล พบเชือกสีน้ำตาลเส้นใหญ่ หนา สันนิษฐานว่าเป็นเชือกที่ใช้สำหรับการผูกยึดวัตถุสิ่งของหรืออุปกรณ์ในการเดินเรือที่เน้นความแข็งแรงและรองรับน้ำหนักได้มาก เชือกลักษณะนี้พบในลักษณะขดเป็นวงและเป็นเส้นยาวอยู่ภายในหลุมขุดค้นขนาดความหนาประมาณ ๕ - ๖ เซนติเมตร และพบเชือกสีน้ำตาลพันมัดกับท่อนไม้ร่วมกับเชือกสีดำด้วย ส่วนเชือกสีดำส่วนใหญ่พบการใช้งานเพื่อพันมัดท่อนไม้เข้าด้วยกัน ลักษณะเป็นการนำเส้นเชือกสีดำขนาดเล็กหลาย ๆ เส้นมาพันรวมกันให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเพิ่มความแข็งแรงทนทาน และเชือกหวายที่ทำจากเส้นหวาย จำนวน ๑๘ - ๒๐ เส้น มาถักรวมกัน พบเป็นเส้นยาวและขดเป็นวงในทั้ง ๒ หลุม

๓.๓) เมล็ดพืช พบทั้งในหลุม Area-1 และ Area 2 พบเมล็ดพืชหลายแบบ ทั้งเมล็ดหมากและเมล็ดประจำไก่ เนื่องจากเป็นเมล็ดพืชที่มีขนาดใหญ่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนในระหว่างการขุดค้นทางโบราณคดี เมล็ดพืชทั้ง ๒ แบบ โดยเฉพาะเมล็ดหมากพบกระจายอยู่ภายในหลุม และยังพบเมล็ดพืชชนิดอื่นอีกหลายชนิด เช่น เมล็ดผักชี เมล็ดข้าว เมล็ดพืชตระกูลน้ำเต้า

๓.๔) กะลามะพร้าวเจาะรูมีไม้เสียบติดอยู่ ลักษณะคล้ายอุปกรณ์ใช้ตักสิ่งของ พบกะลามะพร้าวจำนวน ๑ ใบ มีการเจาะรู ๒ รูที่ด้านหนึ่ง ด้านในรูมีไม้แบนเสียบอยู่ ส่วนปลายของไม้หักไป เหลือเพียงที่ติดอยู่กับกะลามะพร้าว จากลักษณะที่พบ สันนิษฐานว่าเป็นเครื่องใช้/อุปกรณ์สำหรับตักสิ่งของเพื่อใช้งานภายในเรือ

๓.๕) เครื่องจักสาน พบชิ้นส่วนเครื่องจักสานหลายรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ ใน Area 1 บริเวณกลางลำเรือพบตะกร้าไม้ไผ่สาน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๘ เซนติเมตร สูงประมาณ ๓๐ - ๔๐ เซนติเมตร ปากตะกร้าเบาะเสียหายเล็กน้อย ภายในตะกร้าบรรจุเมล็ดประคำไก่อจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบถุงตาข่ายเย็บด้วยเส้นใยผ้า สันนิษฐานว่าเป็นถุงบรรจุเมล็ดพืชอีกชิ้นหนึ่ง ส่วนกันตะกร้าพบกรรมช้างขนาดใหญ่ ๑ ท่อน ส่วนในพื้นที่ Area 2 พบชิ้นส่วนตะกร้าจักสานหลายชิ้น ส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่เป็นวัสดุหลัก

ตะกร้าจักสานที่พบภายในตัวเรือ

๓.๖) หนังสัตว์ พบโบราณวัตถุที่เป็นหนังสัตว์ มีสีดำ ลักษณะเป็นแผ่นเรียบ สีดำ นิ่ม มีพื้นผิวที่แสดงถึงลวดลายของหนังสัตว์ได้อย่างชัดเจน แต่มีความเปราะบางอย่างมาก โดยใน Area 1 พบถุงทำจากหนังสัตว์บริเวณปากมีเชือกกรุได้พบจำนวน ๑ ชิ้น ส่วนใน Area 2 พบชิ้นส่วนหนังสัตว์เป็นแผ่นเรียบ ๆ หลายชิ้น

๓.๗) กระจูดสัตว์ - เขาสัตว์ ใน Area 1 พบตุ๊กตารูปบุคคลทำจากเขาสัตว์ สูง ๔.๕ เซนติเมตร กว้าง ๓ เซนติเมตร ลักษณะไว้ผมยาวเกล้ามวยไว้ที่ท้ายทอย ปลอยชายผมยาวประตันคอ คล้ายนักบวช ใบหน้ากลม จมูกใหญ่ ริมฝีปากหนาอยู่ในอิริยาบถนั่งท่ามหาราชลีลา (นั่งชันเข่าขาขึ้น เท้าข้างอพับไปสอดไว้ใต้โคนขาขวา) มือขวาทาบหน้าอก นิ้วมือเรียงชิดติดกัน มือซ้ายเท้าหัวเข่าข้างซ้าย นิ้วมือหันไปด้านหลัง แต่งกายด้วยผ้าลักษณะคล้ายผ้าเตี่ยว พบบริเวณระหว่างแนววงเรือโดยอยู่ถัดมาห่างจากขอบกราบเรือประมาณ ๑ เมตร เบื้องต้นสันนิษฐานว่าอาจเป็นรูปเคารพที่ลูกเรือนำมาเพื่อเป็นเครื่องรางหรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ อันบ่งบอกเป็นนัยถึงความเชื่อของชาวเรือที่มีอยู่ในเรือลำนี้ และพบเขาสัตว์มีการเจาะรูบริเวณโคนเขา สันนิษฐานว่าเป็นเขาสัตว์ตระกูลกวาง และพบกรรมช้าง จำนวน ๑ ชิ้น บรรจุอยู่ในตะกร้าจักสาน พบปะปนอยู่กับเมล็ดพืช

ตุ๊กตารูปบุคคล ทำจากเขาสัตว์ สันนิษฐานว่าพบภายในตัวเรือ

การค้นพบแหล่งเรือโบราณพนมสุรินทร์ ใน ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ นับได้ว่าเป็นการค้นพบทางโบราณคดี ครั้งสำคัญทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ด้วย ซากเรือจมดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำไม่ห่างจากชายฝั่ง ทะเลมากนัก ทำให้วัตถุหลักฐานต่าง ๆ ได้รับการสงวน รักษาเป็นอย่างดีจากตะกอนโคลนที่ไหลมาทับถม มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ไม่เสื่อมสลายไปแม้ผ่าน กาลเวลามากกว่าหนึ่งพันปี

การดำเนินงานศึกษาทางวิชาการโบราณคดีที่ ผ่านมาร่วมกันระหว่างกองโบราณคดีได้นำและสำนัก ศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี พบว่าเรือโบราณพนมสุรินทร์ เป็นเรือที่ต่อขึ้นด้วยเทคนิคการผูกเย็บไม้เปลือกเรือ เข้าด้วยกัน (Sewn-plank technique) ซึ่งเป็นการ ต่อเรือที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในตะวันออกกลาง แถบทะเลอาหรับ การกำหนดอายุเส้นเชือกผูกเย็บ เปลือกเรือ เมล็ดพืชในเรือ และไม้เปลือกเรือด้วยวิธี ทางวิทยาศาสตร์ (Accelerator mass spectrometry: AMS Analysis) ได้ค่าอายุประมาณ ๑,๒๐๐-๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว (พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔) ซึ่งร่วมสมัย วัฒนธรรมทวารวดีในช่วงต้นประวัติศาสตร์ภาคกลาง ของประเทศไทย แหล่งเรือโบราณพนมสุรินทร์จึง เป็นหลักฐานสำคัญเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่ามี การค้าขายทางทะเลกับแหล่งวัฒนธรรมที่อยู่ห่าง ไกลออกไป เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิด พัฒนาการทางสังคมจากช่วงก่อนประวัติศาสตร์ ตอนปลายเข้าสู่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ในพื้นที่ ภาคกลางของประเทศไทย โดยเรือโบราณพนมสุรินทร์ น่าจะมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับเมืองโบราณ ทวารวดีนครปฐมที่อยู่ใกล้เคียง นอกจากนี้ยังพบว่า เรือโบราณพนมสุรินทร์เป็นเรือใบ ๒ เส้า มีขนาดยาว ประมาณ ๓๐ เมตร ท้องเรือกว้างประมาณ ๕ เมตร กราบเรือกว้างประมาณ ๗.๕ เมตร เรือสูงถึงกราบเรือ

ประมาณ ๓.๑๕ เมตร มีขนาดบรรทุกประมาณ ๑๒๕ ตันกรอส จากการวิเคราะห์ไม้เรือส่วนต่าง ๆ พบว่า เป็นไม้สัก ไม้ตาล ไม้เคี่ยม ไม้เต็ง ไม้ตะเคียนรากซึ่ง มีถิ่นกำเนิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงสันนิษฐาน ในเบื้องต้นว่า เรือลำนี้อาจต่อขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้หรือมีการซ่อมแซมครั้งใหญ่ในบริเวณดังกล่าว โดยใช้วิธีการและเทคนิคการต่อเรือแบบที่นิยมกันใน แถบทะเลอาหรับ

นอกจากความสำคัญของตัวเรือแล้ว ภายในเรือ และบริเวณโดยรอบยังได้พบวัตถุหลักฐานจำนวนมาก ทั้งที่เป็นสินค้า อาหาร และเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวเรือ เช่น ภาชนะดินเผาที่มีแหล่งผลิตในตะวันออกกลาง อย่างไหทรงดอร์บีโดที่มีคราบน้ำมันดินอยู่ภายใน หม้อ มีสันแบบอินเดียและพบมากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เครื่องเคลือบจากแหล่งผลิตในประเทศจีน ที่สำคัญคือ พบจารึกอักษรเปอร์เซียและอักษรจีนบนผิวของภาชนะ ดินเผาและได้มีการอ่านแปลแล้ว อีกทั้งยังได้พบเมล็ดพืช นานาชนิด ทั้งที่มีแหล่งกำเนิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินเดียและตะวันออกกลาง รวมถึงกระดูกปลา กระดูก สัตว์ปีก กระดูกสัตว์ปีก เขาและงาสัตว์ ที่สำคัญได้พบ ประติมากรรมรูปบุคคลคล้ายนักบวชชั้นต่ำขนาดเล็ก ที่สลักจากเขาหรืองาสัตว์ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น รูปเคารพที่ชาวเรือนำติดตัวมาด้วย สะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อของคนเรือในช่วงเวลาดังกล่าว

เรือโบราณพนมสุรินทร์และวัตถุหลักฐานหลาย พันชิ้นที่พบ มีคุณค่าสูงยิ่งในทางวิชาการโบราณคดี และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าของสังคมไทย และของนานาชาติ จึงเป็นความท้าทายในการศึกษา ทางวิชาการ การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการแหล่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณชนและสังคม ในหลากหลายมิติต่อไป